

Utdanningsdirektoratet

Vår ref.:
09/2265-5
Løpenr.:
28245/09

Saksbehandler:
Thorsteinn Einarsson
Tlf. dir.innvalg:
77 78 80 73

Arkiv:
A40 SAKSARKIV
Deres ref.:

Dato:
27.11.2009

HØRING: NOU 2009:18 RETT TIL LÆRING

Troms fylkeskommune er gjennom sin virksomhet aktivt handlende på mange av de områder som drøftes i NOU 2009:18 "Rett til læring". Utredningsdokumentet har et stort omfang og naturlig nok kan de som arbeider innenfor forskjellige fagenheter og innsatsområder ha noe forskjellige meninger om det som er foreslått av utvalget. Til å vise bredden i de faglige anbefalingene følger 2 notater som er utarbeidet internt av faglige enheter. Disse legges ved utfyllende og faglig selvstendige vurderinger.

I den uttalelsen som følger blir det tatt utgangspunkt i de konkrete forslagene som er presentert i høringsdokumentet del 3 "*Vurderinger og forslag*", hvor noen av disse blir særskilt kommentert. Utvalget av de forslag som kommenteres bygger på hvor Troms fylkeskommune mener er viktig å gi innspill.

Kapittel 13: Tidlig innsats og forebygging

Troms fylkeskommune vil sterkt understreke viktigheten av tidlig innsats og forebygging og at det legges til rette for nasjonal innsats på dette området.

Som et ledd i dette kan en ressursbank med varierte verktøy til oppfølging av barn og elever være til støtte for de som planlegger og gjennomfører denne innsatsen på individplanet.

Forslaget om "Læringsboka" er interessant, men må vurderes grundig i forhold til hvordan den skal bygges opp, tilgjengelighet og om den er like aktuell for hele opplæringsløpet. Det er en slags paradoks inkludert i at det snakkes om verktøy for koordinering av tidlig innsats som også gjøres gyldig for slutten av det aktuelle opplæringsløpet. Troms fylkeskommune foreslår at innføring av "Læringsboka" i første fasen gjelder barne- og ungdomsskoletrinnet.

"Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning" (2009) har økt fokus på at sakkyndig vurdering for videregående opplæring skal være forankret i oppdraget i videregående opplæring. Læringsboka som et samledokument om opplæringsløp og tiltak i barne- og ungdomsskolen vil være viktig informasjon. Denne vil kunne bidra til effektive rutiner for sakkyndighetsarbeid ved overgang mellom skoleslagene.

Foreldreressursen er svært viktig i grunnopplæringen, også i videregående opplæring. I motsetning til barne- og ungdomsskolen kan elevene i videregående opplæring rekrutteres fra et relativt stort geografisk område hvor foreldresamtaler (i den vanlige betydning hvor en

Besøksadresse
Strandveien 13
Postadresse
Postboks 6600, 9296 Tromsø

Telefon
77 78 80 00
Epost mottak
troms@tromsfylke.no

Telefaks
77 78 80 01

Bankgiro
4700 04 00064
Internettadresse
www.tromsfylke.no

Org.nr.
NO 864 870 732

representant for skolen og de som har foreldreansvaret møtes til en samtale) kan være noe besværlig å få til. Elever som er 18 år eller eldre står også normalt utenfor foreldreansvaret, som selvstendige voksne mennesker. Dette bør det tas hensyn til i utvalgets forslag.

Utvalgets forslag i kapittel 13 legger opp til betydelig omstrukturering av dokumentasjon og rapporteringsarbeid i grunnopplæringen. Troms fylkeskommune vil understreke at det siste strekpunktet i forslagsboksen må gjennomarbeides grundig slik at nye dokumentasjons- og rapporteringsrutiner kommer som videreutvikling av, men ikke som et tillegg til eksisterende rutiner.

Kapittel 14: "Rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen"

Før innføringen av felles opplæringslov for grunnopplæringen (Opplæringslova 1999) ble begrepene "tilrettelagt opplæring" og "særskilt tilrettelagt opplæring" brukt i videregående opplæring. Vi registrerer at utvalget foreslår en tilnærming til denne begrepsbruken igjen og generelt støtter denne høringsuttalelsen dette. Det bør dog vurderes om allerede etablerte begreper som "tilpasset opplæring" skal videreføres som grunnbegrep og bygges ut til "særskilt tilpasset opplæring" som begrepsbruk i denne sammenhengen.

En av utfordringene i opplæringssektoren i dag er at tiltak for økt læringsutbytte som ikke gir ønsket virkning videreføres for lenge uten justering, videre utvikling eller avvikling. Klarere struktur for oppfølging på dette området er et viktig innsatsområde.

Troms fylkeskommune gir tilslutning til at vedtak om at særskilt tilrettelegging (spesialundervisning) kan fattes uten sakkyndig vurdering slik det forutsettes i § 5-3 i opplæringsloven, men kan basere seg på barnehagenes og skolenes egen saksforberedelse ***gjort i samarbeid med pp-tjenesten***. Vi vil dog understreke, som vi her har gjort, at denne type vedtak skal skje i samarbeid med PPT.

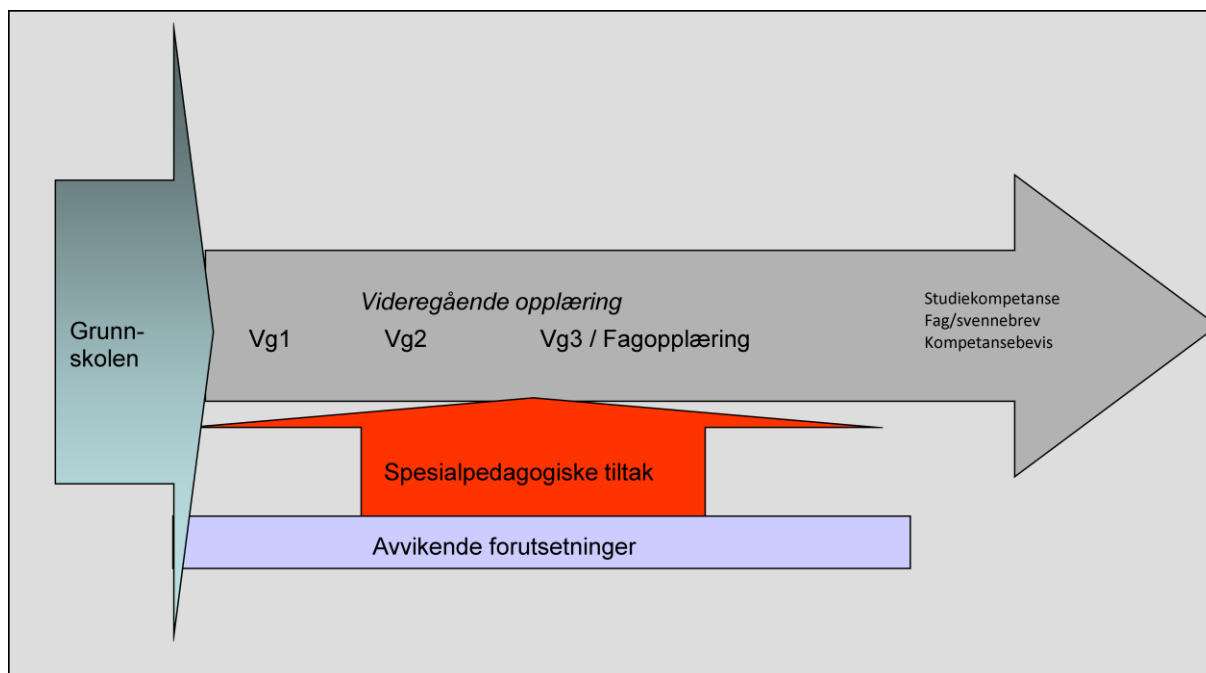
Kapittel 15: Tilpassede og fleksible opplæringsløp.

Yrkesopplæringsnemnda i Troms gjorde den 08.11. 2009 følgende høringsvedtak angående kapittel 15 i høringsdokumentet.

Yrkesopplæringsnemnda har spesielt sett på utvalgets forslag i Kapittel 15, og vil framheve følgende forslag som spesielt viktige:

- *Det utvikles differensierte læreplaner i fellesfagene for studieforberedende og yrkesforberedende utdanningsprogram, som kan imøtekomme elever på yrkesfaglige utdanningsprogram bedre enn i dag.*
- *Barnehage- og skoleeiere forsterker rutinene for overganger og samarbeid mellom barnehage, skoler og lærebedrifter*
- *Alle elever får tilbud om et 2 + 2 løpdersom de ikke får plass i lærebedrift.... Til det siste punktet vil nemnda fremme forslag om at dette også under en slik ordning blir mulig å yte tilskudd til bedrift som tar inn eleven som lærling i et verdiskapingsår etter et år alternativ fagopplæring i skole.*

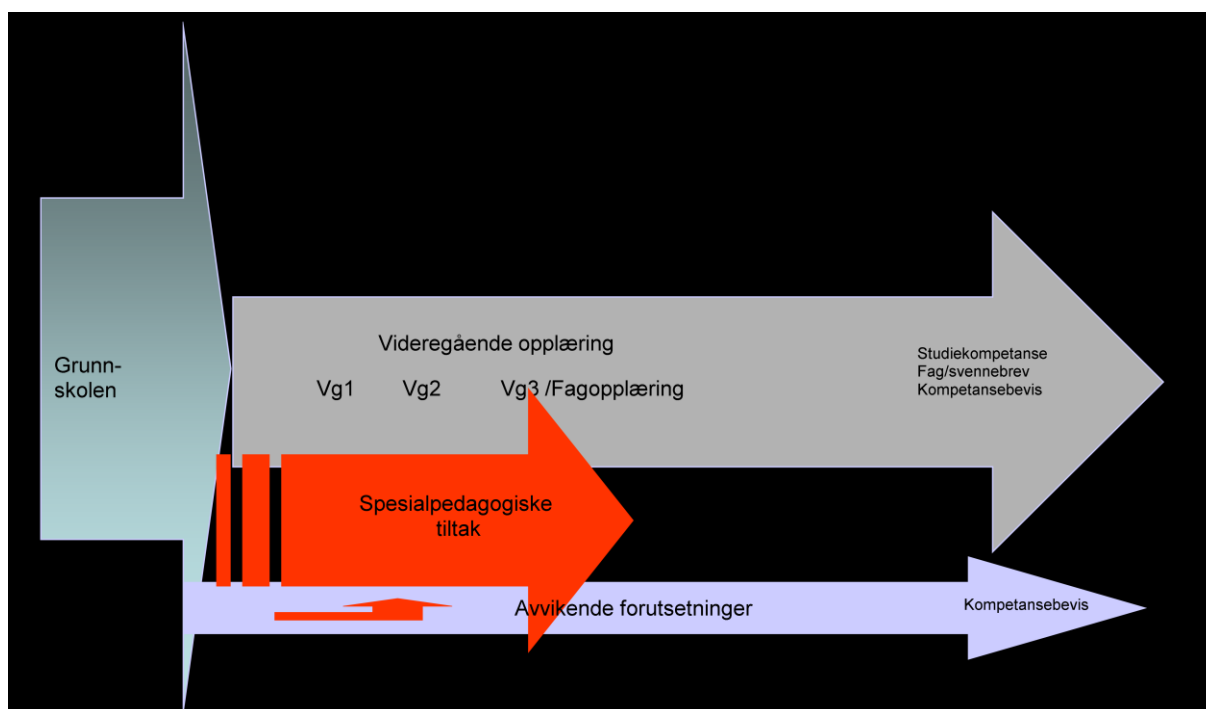
Oppdraget til videregående opplæring har store likheter med, men også vesentlige forskjeller fra barne- og ungdomsskolen. Videregående opplæring har betydelig mer konkretiserte mål om kvalifikasjon for arbeidslivet eller videre studier. Dette kan gi muligheter for annen vektlegging eller "retning" i forhold til hvordan en tenker tilpassning av spesialpedagogiske tiltak. Troms fylkeskommune tildeler betydelige opplæringsmidler som er øremerket til tilpasset undervisning og spesialpedagogikk. Bruken av disse midlene er i stor grad tradisjonell med hovedvekt på å løfte elever med avvikene kunnskaps- eller læringsforutsetninger opp i normalmodellen for videregående opplæring.

Tradisjonell "vertikal" bruk av midler til spesialundervisning/tilpasset undervisning.

Den "vertikale" bruken av spesialpedagogiske midler har hovedfokus på å "løfte" elever med avvikende lærings- eller kunnskapsforutsetninger opp i normalen som er forhånds gitt av de nasjonale fagplanene. Den styres av skolens indre logikk hvor alle trinnene må gås i riktig rekkefølge og de spesialpedagogiske ressursene holdes innenfor skolens eget system til å oppnå dette. I en slik sammenheng blir et kompetansebevis en konsekvens av manglende måloppnåelse innenfor normalløpet.

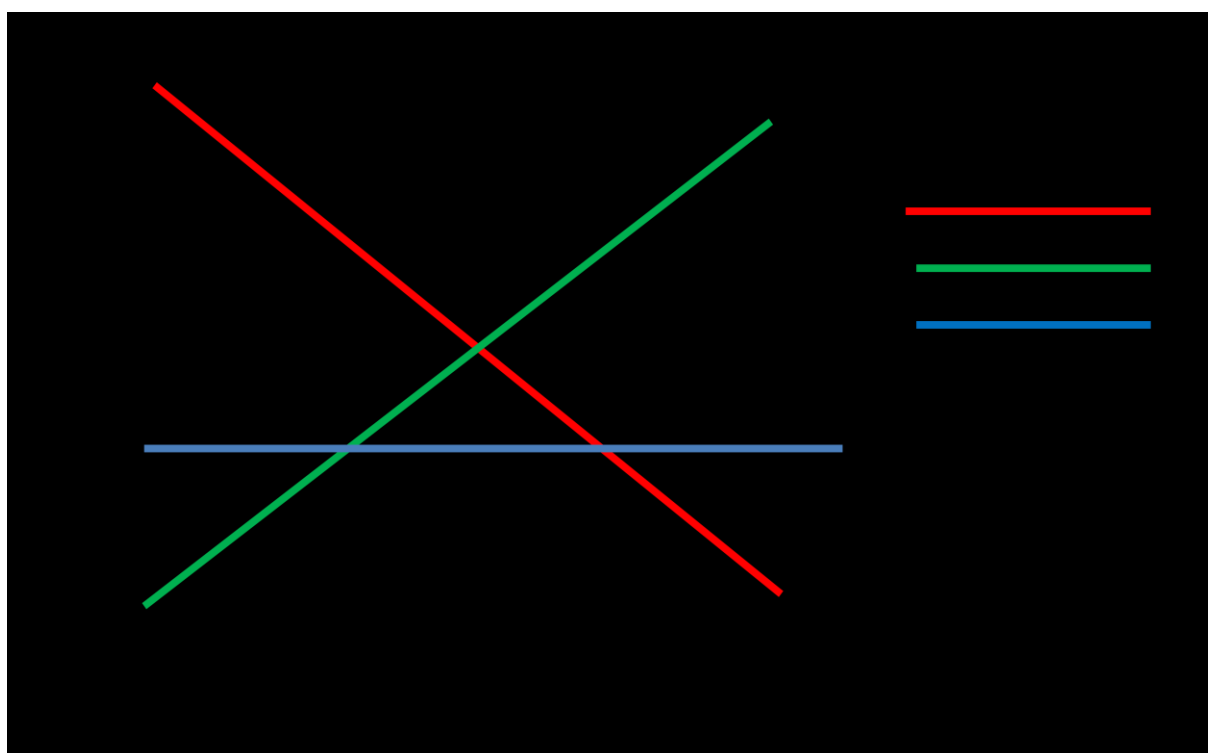
I utviklingen av differensiert og tilpasset opplæring er det viktig at fokuset i større grad flyttes mot økt mangfold i opplæringsstruktur og målsetninger, og at bruken av spesialpedagogiske midler målrettes i forhold til dette.

"Horisontal" bruk av spesialpedagogiske midler hvor alternative målsetninger settes og ressursene brukes målrettet mot disse alternative målene.

Alternative opplæringsmål må ha fokus på den samfunns- og arbeidslivdeltakelse som opplæringen skal medvirke til. Med dette som utgangspunkt er det viktig å samhandle om opplæringen med de som kan gi arbeid eller tilbud etter at opplæringen er gjennomført. Slik samhandling kan forutsette større anvendelse av spesialpedagogiske midler på alternative opplæringsarenaer utenfor skolen. Med økt omfang av planlagt kompetansebevis som sluttkompetanse vil en slik kompetanse i mindre grad framstå som en konsekvens av manglende måloppnåelse innenfor normalløpet, men kunne betraktes som en målpasering for et planlagt individuelt tilpasset opplæringsløp. Slike løp må i størst mulig grad bli søkbare slik at de representerer et reelt valg, men ikke noe du får som konsekvens et manglende resultat i et ”fullverdig” løp.

Valg av opplæringsarena bør også være en vesentlig faktor i oppbyggingen av tilpassede og fleksible løp, men denne faktoren er ofte lite vektlagt. Egnetheten av opplæringsarenaen for det individet som opplæringen skal tilpasses i forhold til vil med stor sannsynlighet kunne påvirke både behovet for spesialpedagogiske midler i opplæringen og det kompetansenivået som oppnås. Sannsynlig sammenheng kan illustreres gjennom skissen som følger.

X-aksen på skissen står for opplæringsarenaens egnethet i forhold til de opplæringsmålene som er valgt med høynende verdi utover aksene. Y-aksen står for en generell høy/lav verdi.

Den røde linjen skal vise at dårlig egnet opplæringsarena krever sannsynligvis store spesialpedagogiske ressurser til å oppnå de opplæringsmålene som er satt. Hvis egnetheten bedres blir behovet for spesialpedagogiske ressurser mindre.

Den grønne linjen skal vise sannsynlig kompetanseoppnåelse og hvordan den vokser sammen med bedre egnethet av opplæringsarenaen.

Den blå linjen skal antyde at vanlige sakkyndighetsuttalelser berører disse forholdet i svært liten grad og anbefaler tiltak uten å vurdere egnetheten av opplæringsarenaen.

Vurdering av egnethet av opplæringsarenaen i forhold til opplæringsmålene som er satt knyttes vanligvis sterkt til den praktiske vinklingen av opplæringen og blir dermed ofte sterkt knyttet til samarbeid med opplæringsbedrifter og næringsliv. Viktig utfordring ligger i å gjøre slike opplæringsløp søkbare og tilgjengelig for planlegging allerede ved overgangen ungdomsskole/videregående skole. Eksempel på et forsøk med slikt opplæringsløp i Troms følger vedlagt (vedlegg 3).

Kapittel 16: PP-tjenesten og Statped tettere på

Troms fylkeskommune gir sin tilslutning til forslaget om at et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten, underlagt Utdanningsdirektoratet etableres. Etableringen bør gjennomføres så snart dette er tilrådelig, og de konkrete planene for dette er utarbeidet. Sentret bør etableres som et permanent og ikke som et midlertidig tiltak med en prøveperiode. Så lenge vi gjennom vår lovgivning har en lovpålagt pp-tjeneste i kontinuerlig utvikling, vil det være behov for et nasjonalt utviklingssenter. Det er ikke mulig å se at et slikt senter virke avsluttes, fordi målene for virksomheten er nådd.

Troms fylkeskommune vil gi tilslutning til forslaget om å gjennomføre et femårig kompetanseutviklingsprogram for PP-tjenesten og PP-tjenestens samarbeidspartnere, med en økonomisk ramme på ca. 50 mill. kroner pr. år. I planleggingen av dette programmet vil det være av stor betydning at man bygger videre på erfaringene fra SAMTAK og de evalueringer som fremkom etter at dette programmet var gjennomført. SAMTAK innebar et betydelig løft mht. kompetanseheving i PP-tjenesten, men ikke alt i den praktiske gjennomføringen av programmet bidrog i like høy grad til å realisere målsettingen for dette. På dette området bør man ta lærdom av de forhold som ikke fungerte tilfredsstillende. Det vil være naturlig at det nasjonale utviklingssentret får ansvaret for gjennomføringen av dette programmet.

Den foreslåtte omorganiseringen av Stadped støttes.

Kapittel 17: Helhet krever tverrfaglig og tverretattlig samarbeid *(se også vedlegg 2)*

Troms fylkeskommune støtter ikke forslag om å hjemle IP i barnehageloven og opplæringsloven. Brukerne av en IP kan ofte ha behov som favner langt utover skolehverdagen og derved også utover det fylkeskommunale opplærings- og ansvarsområdet. Forbedring av tverretattlig samarbeid, og samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, kan gjøres ved bedre harmonisering av ulike særlovers bestemmelser om IP, men uten endring i ansvarsforholdet.

Troms fylkeskommune støtter forslag om aktiv bruk av informert samtykke.

Troms fylkeskommune støtter forslag til innføring av rett til én tjenesteyter (personlig koordinator) ved behov for lengre og koordinerte tjenester. Koordinatorrollen bør ikke knyttes til konkret person men til koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering, evt. annen enhet som er tillagt denne funksjonen.

Troms fylkeskommune støtter forslag om at det iverksettes tiltak som koordinerer statlige tjenester og at Spesialisttjenesten innenfor opplæringssektoren (spesialpedagogiske regionsentre) og spesialisthelsetjenestene (barne- og ungdomsklinikkene) inngår samarbeidsavtaler. PP-tjenesten får selvstendig henvisningsrett til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) og barnehabiliteringstjenesten (HABU)

Troms fylkeskommune støtter forslaget om at det legges til rette for økt samarbeid mellom PP-tjenesten og Oppfølgingstjenesten. Det er allerede igangsatt en prosess i Troms med å reorganisere tjenestene til å oppnå dette.

Troms fylkeskommune støtter forslaget at kommunene, fylkeskommunene, og NAV inngår forpliktende samarbeidsavtaler for å sikre at ungdom er i arbeid eller utdanning.

Forslaget om at det iverksettes tiltak for at barn under barnevernets omsorg/i barnevernets tiltak får oppfylt sine rettigheter etter barnehageloven og opplæringsloven støttes av Troms fylkeskommune, men utspillet til å realisere dette bør ligge til departementsinitiativ.

Troms fylkeskommune støtter ikke forslaget om at det må klargjøres hvem som har ansvar for tilbud etter skoletid for de som har behov for det etter 7. trinn. Fritidstilbud er ikke innenfor fylkeskommunens ansvarsområde, og det er derfor ikke noen grunner for ytterligere klargjøring. Ordninger som ledsagertjenester, støttekontakt, mv. vil falle utenfor rammene av innholdet i videregående opplæring.

Med vennlig hilsen

Sedolf Slettli
Fylkesutdanningssjef

Thorsteinn Einarsson

Vedlegg:

Uttalelse fra PP-tjenesten for videregående opplæring i Troms (vedlegg 1)

Utfyllende merknader til forslag i kapittel 17 (vedlegg 2)

Beskrivelse av tilbudet "Praktisk yrkeskvalifisering" 2009-2010 (vedlegg 3)

Vedlegg 1

UTKAST TIL HØRINGSNOTAT VEDR. NOU 2009:18 ”RETT TIL LÆRING”.

KAP. 8 – 8.1.9. PP-TJENESTEN.

KAP. 9 STATLIG SPESIALPEDAGOGISK STØTTESYSTEM.

KAP. 14 RETT TIL EKSTRA TILRETTELEGGING I OPPLÆRINGEN.

KAP. 16 PP-TJENESTEN OG STATPED TETTER PÅ.

1.0 RETT TIL EKSTRA TILRETTELEGGING.

Vi kan ikke se hensikten i å erstatte ordlyden ”rett til spesialundervisning” i § 5-1 med formuleringen ”rett til ekstra tilrettelegging”. Fra 1969, da rammene for dagens pedagogisk-psykologiske tjeneste ble fastsatt i lov om grunnskolen av 1969, og frem til i dag har en rekke begreper og ordlyder vært i bruk som betegnelse for særskilt hjelp til elever som av en eller annen grunn måtte trenge dette. Vi vil i denne sammenheng nevne betegnelser som:

- støtteundervisning
- hjelpeundervisning
- tilrettelagt opplæring
- særskilt tilrettelagt opplæring
- ekstra tilrettelegging i opplæringen
- spesialundervisning
- spesialpedagogisk hjelp

Når nu begrepet ”spesialundervisning” er blitt innarbeidet som et resultat av ordlyden i § 5-1 i nuværende opplæringslov, kan vi vanskelig se at det er noe å tjene på å erstatte dette begrepet med et nytt begrep som er mer uklart i sin form. Man bidrar ikke til å gjøre noe med de store utfordringer vi står overfor mht. å gi elever den hjelp og den opplæring de har behov for, ved å erstatte begrepet ”spesialundervisning” og i stedet kalle dette ”ekstra tilrettelegging i opplæringen”. Det kan synes om om man ved å endre begrepsbruken opp gjennom årene har ønsket å gi en bedre hjelp til de som har behov for dette, uten at disse navneendringene i seg selv har resultert i noen bedringer. Av denne grunn bør derfor bruken av ”spesialundervisning” opprettholdes som begrep.

Vi slutter oss i så måte til særmerknaden fra Bente E. Hagtvedt når hun uttaler at slik utvalgets forslag er formulert, virker dette mer uklart enn det vi har i gjeldende lovverk mht. *når* rett til ”ekstra tilrettelegging” inntreffer, og hvem dette skal gjelde for. Betegnelsen gir ikke de signaler om en tilrettelegging som er spesielt rettet inn mot det enkelte individs behov og forutsetninger. Den mangler også en tydelig retning på innholdet i det som retten utløser. Bruk av betegnelsen ”spesialundervisning” innebærer at den individuelle retten trer i kraft for å sikre at individet gjennom særskilte tiltak skal sikres et tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

2.0 VEDTAK OM SÆRSKILT TILRETTELEGGING.

Vi vil gi vår tilslutning til at vedtak om at særskilt tilrettelegging (spesialundervisning) kan fattes uten sakkyndig vurdering slik det forutsettes i § 5-3 i opplæringsloven, men kan basere seg på barnehagenes og skolenes egen saksforberedelse *gjort i samarbeid med pp-tjenesten*. Vi vil dog understreke, som vi her har gjort, at denne type vedtak skal skje i samarbeid med PPT.

3.0 NASJONALT UTVIKLINGSSENTER FOR PPT.

Vi gir vår tilslutning til forslaget om at et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten, underlagt Utdanningsdirektoratet etableres. Etableringen bør gjennomføres så snart dette er tilrådelig, og de konkrete planene for dette er utarbeidet. Sentret bør etableres som et permanent og ikke som et midlertidig tiltak med en prøveperiode. Så lenge vi gjennom vår lovgivning har en lovpålagt pp-tjeneste i kontinuerlig utvikling, vil det være behov for et nasjonalt utviklingssenter. Det er ikke mulig å se at et slikt senter virke avsluttes, fordi målene for virksomheten er nådd.

4.0 FEMÅRIG KOMPETANSEUTVIKLINGSPROGRAM.

Vi vil gi vår tilslutning til forslaget om å gjennomføre et femårig kompetanseutviklingsprogram for PP-tjenesten og PP-tjenestens samarbeidspartnere, med en økonomisk ramme på ca. 50 mill. kroner pr. år. I planleggingen av dette programmet vil det være av stor betydning at man bygger videre på erfaringene fra SAMTAK og de evalueringer som fremkom etter at dette programmet var gjennomført. SAMTAK innebar et betydelig løft mht. kompetanseheving i PP-tjenesten, men ikke alt i den praktiske gjennomføringen av programmet bidrog i like høy grad til å realisere målsettingen for dette. På dette området bør man ta lærdom av de forhold som ikke fungerte tilfredsstillende. Det vil være naturlig at det nasjonale utviklingssentret får ansvaret for gjennomføringen av dette programmet.

5.0 OMORGANISERING AV STATPED.

Den foreslåtte omorganisering av Statped synes å være hensiktssvarende ved at Statped organiseres i fire samorganiserte og samlokaliserte spesialpedagogiske regionsentre (Sørøst, Vest, Midt og Nord) sammenfallende med helseforetakenes regionstruktur. At fordelingen av arbeidsoppgavene mellom PP-tjenesten og regionsentrene innebærer at PP-tjenesten arbeider i forhold til vanskeområder med høy forekomst, og at regionsentrene arbeider i forhold til vanskeområder med lav forekomst som syn, hørsel, språk/tale/kommunikasjon, ervervete hjerneskader og omfattende og sammensatte lærevansker, vil være tjenlig. Men en ytterligere grenseoppgang mellom PP-tjenestens arbeidsoppgaver og regionsentrenes arbeidsoppgaver er påkrevet. Slik det er i dag går disse to instansene i altfor høy grad i hverandres bed. En godt utbygget PP-tjeneste med et faglig godt kvalifisert personale, vil i mindre grad ha behov for den bistand et regionsenter kan tilby, enn f. eks. en PP-tjeneste med bare en tilsatt. Man kan med full rett stille seg spørsmål om det er behov for bistand fra regionsentre i en region hvor PP-tjenesten er godt utbygd både kvantitativt og kvalitativt? Kanskje vil en meget godt utbygget og organisert PP-tjeneste over hele landet kunne overflødiggjøre regionsentrenes innsats?

Dette spørsmål er ikke vurdert i forliggende NOU, og er etter vår vurdering et av utredningens svakeste ledd. Av samme grunn stiller vi oss spørrende til om det på det nuværende tidspunkt vil være riktig å lovfeste regionsenterstrukturen?

Det samme kan sies om forholdet mellom regionsentrene og habiliteringstjenesten for barn og unge (HABU). HABU er i dag organisert i alle fylker i til sammen 21 helseforetak. De tre største profesjonsgruppene er spesialpedagoger, fysioterapeuter og psykologer. Bortsett fra fysioterapeutene finner vi nøyaktig de samme profesjonsgruppene både i PP-tjenesten og i regionforetakene.

I foreliggende NOU heter det på s. 118:

"Mange av de som får spesialundervisning eller omfattes av andre spesialpedagogiske tiltak får også en rekke tjenester i helseforetakene. Habiliteringstjenesten har et stykke

på vei de samme brukerne og felles faggrupper som spesialpedagoger og psykologer, samt sammenfallende arbeidsoppgaver med sentrene for sammensatte lærevansker i Statped.”

Vi må derfor med full rett kunne stille oss spørsmål om vi i vårt land er tjent med to instanser; regionsentrene og HABU, som egentlig i hovedsak utfører det samme arbeide i forhold til samme målgruppe. Vi er fullt klar over at denne organiseringen skyldes at disse to instansene er organsiert under to ulike departementer; kunnskapsdepartementet og helse- og omsorgsdepartementet. Man kan likevel stille seg spørsmål om hvorfor overordnede politiske myndigheter aldri har grepet fatt i en slik uhensiktsmessig organisering av parallelle hjelpetiltak og vurdert hvorledes disse kunne samorganiseres evt. samlokaliseres? Har vi i vårt land behov for både HABU og regionsentrene under Statped? Disse problemstillinger berøres i avsnittet om Samordning av spesialisttjenester på utredningens s. 193, men utredningen er lite konkret i sine tilrådninger på dette området.

Det vises i denne sammenheng til et begynnende og formalisert samarbeid mellom Statped Nord og HelseNord i forhold til autisme og aspergergruppen, samt at man har startet drøftinger om bedre samhandling mellom opplæring og helse innenfor habiliteringsfeltet, med et forpliktende felles inntakssystem for begge sektorer, og at en slik koordinering må forankres både i Utdanningsdirektoratet og i Helsedirektoratet da det her vil dreie seg om sambruk av ressurser og kompetanse. (Dette begynnende samarbeid på disse felt, verdsetter vi høyt, men vi stiller oss undrende til at tilsatte i PPT for VGO i Tromsø er helt ukjent med dette, før vi leser om det i den foreliggende NOU).

Hvorvidt en fastlege f. eks. henviser en pasient for videre utredninger/hjelp/behandling enten til PPT, til et regionssenter eller til HABU, synes i dag med vår nuværende organsiering av disse tjenestene å være et resultat av tilfeldigheter. Dette påpekes også på s. 114 i foreliggende NOU, men det trekkes ingen konsekvenser av disse forhold.

Kompetansesentrene for sjeldne diagnoser og tilstander ivaretar i dag behovene for mennesker med sjeldne diagnoser. At disse mennesker får sine behov ivaretatt, er særdeles viktig. Disse sentrene utfører derfor viktige og påkrevete arbeidsoppgaver i forhold til sine målgrupper. Men også disse sentrenes organisering og virksomhet bør vurderes i forhold til regionsentrenes og HABUs ytelser.

På utredningens s. 184 beskrives et forslag til organisering av regionsenter for Nord-Norge. Her uttales det at det pga. store geografiske avstander kanskje bør etableres to til tre regionsentre fremfor ett i de ulike landsdeler. Dette vil vi gi vår tilslutning til, men vil peke på at da kan man gå ett skritt videre og etablere disse regionsentrene i tilknytning til allerede eksisterende HABU i de tre nordligste fylkene nettopp for å få til et bedre samarbeid mellom disse instansene, slik dette er etterlyst i det ovenstående.

Vi vil gi vår tilslutning til forslaget om nedleggelse av SLV-sentrene og de begrunnelser som er gitt for dette. Det samme gjelder forslagene om at PP-tjenesten får direkte henvisningsrett til BUP og HABU. Dette har tidligere vært praktisert før betydelige innstramninger på dette området ble iverksatt. PP-tjenesten var tidligere den instans som hyppigst henviste klienter både til HABU og BUP, men må altså nu gå veien om klientens fastlege.

6.0 PP-TJENESTENS ANSVAR OG OPPGAVER.

Av utredningens punkt 16.2 på s. 181 fremgår at utvalget har diskutert om en bør anbefale lov- eller forskriftsfesting av gjennomgående tjeneste, og om det bør fastsettes normer for bemanning av tjenesten, men kommer frem til at det ikke vil være riktig å fremme konkrete

forslag på disse områdene, da dette vil innebære å gripe for tungt inn i det kommunale selvstyret.

Til en viss grad har vi forståelse for utvalgets vurdering på dette punkt. På den annen side kan vi vanskelig se at det skulle være særlig problematisk å komme med antydninger om hvorledes tjenesten bør bemannes både i forhold til kvalitet og kvantitet. Av utredningens s. 93 fremgår det at antall barn og unge 0-19 år pr fagårsverk varierer sterkt fra fylke til fylke med 369 barn og unge pr årsverk i Finnmark, mens Oslo har 801 barn og unge pr. årsverk. Det er grunn til å anta at variasjonene i disse tallene også innad i hvert fylke kan være store. Vi kan stille oss spørsmål om PP-tjenesten på landsplan er tjent med så store variasjoner?

Av Opplæringslovens § 5-6 Pedagogisk-psykologisk tjeneste fremgår det at tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling, og at tjenesten skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering der hvor loven krever dette. Til slutt heter det i denne paragrafen:

”Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta”.

I 1989 eksisterte det forskrifter for PP-tjenesten. Hvor lenge disse stod i kraft, er vi usikre på. Noe av innholdet i disse forskriftene vil i hht. dagens lovgivning være foreldet, men andre deler av innholdet er like fullt relevant også i dag. Særlig punkt 3 og 4 i disse forskriftene som omhandler PP-tjenestens arbeidsoppgaver, er relevante også i dag.

Opplæringslovens formuleringer om kompetanseutvikling og utarbeidelse av sakkyndig vurdering har resultert i en innsnevring av tjenestens virkeområde. PP-tjenesten har tidligere utført en rekke andre, sentrale arbeidsoppgaver som ikke fremgår av selve lovteksten, og da vi ikke lengre har forskrifter for tjenesten, fremgår disse arbeidsoppgaver heller ikke her. Av forskriftene som var gjeldende i 1989 fremgår det bl.a. at PP-tjenesten:

- skal legge vekt på forbyggende tiltak i samarbeid med andre organ som har med barn og unge å gjøre
- undersøke/vurdere enkeltsaker etter forspørsel fra bl.a. skole, barnehage, foreldre, eleven selv eller skolestyret
- så langt det er mulig selv gi hjelp til elever, eller ordne med undersøkelse/behandling hos andre
- gi hjelp til ungdom som ikke får arbeid eller videregående opplæring etter avsluttet grunnskole

Vi kan kanskje stille oss spørsmål om disse arbeidsoppgavene i dag er irrelevante for tjenesten, siden disse ikke omtales lengre i noen sammenhenger, heller ikke i foreliggende NOU.

Vi ser at mange PP-tjenester sliter tungt under børen av stadig å skulle utarbeide nye sakkyndige uttalelser. I hht. den nylig utsendte ”Veiledning til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning” tyder lite på at ikke dette kravet vil gjøre seg enda sterkere gjeldende i fremtiden. Dersom en stadig innsnevring av PP-tjenestens arbeidsoppgaver i retning av bare å skulle utarbeide sakkyndige vurderinger blir en realitet, er vi redd for at flere av de profesjonsgrupper som i dag er tilknyttet denne tjenesten, og som til nu har funnet arbeidet i tjenesten både utfordrende og interessant, vil se seg om etter andre arbeidsplasser.

Vi vil derfor henstille til Utdanningsdirektoratet om å sørge for at det blir utarbeidet forskrifter for PP-tjenesten som en utdyping av formuleringene i selv lovteksten. Mange har nok med oss levd i den tro at dette ville være en sentral oppgave for Midtlyng-utvalget. Så synes beklageligvis ikke å være tilfelle.

Nye utdypende forskrifter for tjenesten kan bidra til at det krysspress mange av de fagtilsatte i tjenesten i dag opplever, blir mindre fremtredende.

Når det i konklusjonene i rapporten fra Nordlandsforskning, ”Kompetanse i krysspress” bl. a. uttales at:

- Opplæringsloven gir ingen drahjelp i å avgrense det individrettede arbeidet, verken ved å definere hvilke elever som skal utløse individuell rettighet etter loven eller ved å angi ønsket omfang av slike saker.
- Stat og kommune har ifølge (Anthun 2002) så langt i liten grad villet ta ansvar for å sette opp normer for saksmengde eller for faglig innretning i PP-tjenesten.

er vi av den oppfatning at dette er en god beskrivelse av dagens situasjon.

6.1 PSYKISK HELSEARBEID I KOMMUNENE.

Vi finner her å ville sitere i sin helhet det som fremkommer om dette tema i forliggende NOU:

Kommunen har i oppgave å bistå mennesker med psykiske vansker og sykdom med råd og veiledning, utredning med mer. I forbindelse med Opptrappingsplanen for psykisk helse er det lagt spesiell vekt på å styrke helsestasjonstjenestens posisjon og rolle når det gjelder tidlig identifikasjon og forebygging av psykiske vansker hos barn og unge. Det er pekt på behov for at både helsestasjonstjenesten og PP-tjenesten må styrkes for å bli bedre innrettet mot den aktuelle målgruppen, og at for barn og unge med psykiske problemer vil samarbeidet på tvers av tjenester, enheter og nivåer være nødvendig for å sikre at den enkelte bruker får et helhetlig tilbud. En del kommuner har etablert en egen psykisk helsetjeneste for barn og unge, som har som formål å forebygge psykiske vansker og psykososiale problemer og drive helsefremmende tiltak for barn og deres foreldre.

Med den innsnevrende lovteksten om pedagogisk-psykologisk tjeneste i Opplæringslovens

§ 5-6 hvor det kun pekes på at PP-tjenesten skal utarbeide sakkyndige vurderinger der loven krever dette og hjelpe skolen med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling, samt at utdypende forskrifter aldri er blitt utarbeidet etter at denne lovteksten ”så dagens lys”, er mange av de arbeidsoppgaver som tidligere var sentrale i PP-tjenesten nærmest blitt borte. Vi kan stille spørsmål om hvorfor ikke PP-tjenesten skal bidra til både å identifisere og forebygge psykiske vansker hos barn og unge? Det uttales intet i denne NOUen om på hvilken måte PP-tjenesten skal styrkes for å bli bedre innrettet mot denne målgruppen. Dette til tross for at psykososiale vansker hos barn og unge i dag er en av de største utfordringer vi står overfor og etter våre erfaringer den vesentligste årsaken til avbrudd og frafall i videregående opplæring.

Forbygging av psykososiale vansker hos barn og ungdom var for 20 til 40 år siden en sentral del av PP-tjenstens arbeidsoppgaver. I de siste 20 årene har en stadig sterkere spesialpedagogisering av tjenesten funnet sted. Andelen av psykologer har gått betydelig ned og andelen av sosialfaglig personell har sunket fra 21 % i 1980 til 6 % i 2006. Å ivareta arbeidsoppgaver som går på å fremme psykisk helse og forebygge psykiske vansker hos barn og unge synes i dag bare i liten grad i bli vektlagt. Enkelte, også innenfor opplæringssektoren, går så langt som å uttale at dette er arbeidsoppgaver helsesektoren kan ivareta, og at det derfor er arbeidsoppgaver som er irrelevante for PP-tjenesten. Da vises det gjerne til lovteksten i § 5-6.

Dersom kommunen/fylkeskommunene ville sørge for at også tilstrekkelig psykologfaglig personell ble tilsatt i PP-tjenesten, og at tjenesten fikk arbeidsoppgaver utover å skrive sakkyndige vurderinger og drive organisasjonsutvikling i forhold til skolene, ville det ikke være behov for å etablere egne psykiske helsetjenester for barn og unge i kommunene. Men slik PP-tjenesten med bakgrunn i lovgivningen og ikke minst i den siste ”Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning” har utviklet seg til å bli, eller kan komme til å bli, synes behovet for egne kommunale psykiske helsetjenester for barn og unge i høy grad å være til stede.

Igjen synes vi i vårt land, som så ofte tidligere, å dele mennesket opp, i vårt tilfelle, i en spesialpedagogisk del og en sosialpsykologisk del, etablere ulike instanser med forankring i forskjellige lovverk for å ivareta de ulike delene av mennesket, og etablere vanntette skott mellom disse instansene.

En godt utbygget PP-tjeneste i kommunene og fylkeskommunene, kan forhindre dette i det denne tjeneste allerede er kommunal og fylkeskommunal og er å vurdere som en førstelinje tjeneste. Kommunene/fylkeskommunene har allerede en tjeneste, som tilstrekkelig utbygd og med kvalifisert fagpersonale, kan ivareta disse arbeidsoppgavene. Men da må utdypende forskrifter for denne tjenesten utarbeides evt. lovteksten, som PP-tjenesten er tuftet på, gjøres mindre innsnevrende enn tilfellet er i dag.

Trond Bruun-Hanssen

Vedlegg 2

Kapittel 17 Helhet krever tverrfaglig og tverretatlig samarbeid.***Forslag i strekpunkt 1, 2 og 3 om Individuell Plan:******Bestemmelser om individuell plan hjemles i barnehageloven og opplæringsloven.******Dagens særlovers bestemmelser om individuell plan harmoniseres i de aktuelle lovverkene.******Opplæringsområdet i individuell plan for voksne presiseres.***

Retten til IP ble i 2001 hjemlet i helselovgivningen, både for kommunehelsetjenester og spesialisthelsetjenester, samt også gjort gjeldende som pasientrettighet i pasientrettighetsloven. Senere kom den med i både sosialtjenesteloven og i NAV-loven.

Troms fylkeskommune støtter ikke forslag om å hjemle IP i barnehageloven og opplæringsloven. Brukerne av en IP kan ofte ha behov som favner langt utover skolehverdagen og derved også utover det fylkeskommunale opplærings- og ansvarsområdet. Forbedring av tverretatlig samarbeid, og samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, kan gjøres ved bedre harmonisering av ulike særlovers bestemmelser om IP, men uten endring i ansvarsforholdet.

Forslag i strekpunkt 4: Det oppfordres til mer aktiv bruk av informert samtykke

Bruker er i utgangspunktet selv eier av informasjon om seg selv og bør ikke oppgi dette uten å være inneforstått med hvem som skal ha opplysningene og til hvilket formål. Troms fylkeskommune støtter forslag om aktiv bruk av informert samtykke da dette kan bidra til god samordning av tjenester, overføring av nødvendig informasjon mellom ulike forvaltningsnivåer, og å sikre gode overganger mellom livsfaser.

Forslag i strekpunkt 5: Det innføres rett til én tjenesteyter (personlig koordinator) ved behov for langvarige og koordinerte tjenester

På habiliterings- og rehabiliteringsfeltet er det to lovpålagte bestemmelser om samhandling: koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering handler om samhandlingsstrukturer på systemnivå, mens IP er et verktøy for samhandling på individnivå.

Fylkesmennene gjorde i 2008 en undersøkelse av hvorvidt kommunene hadde etablert koordinerende enheter. Kartleggingen viste at alle kommunene hadde en "adresse" i form av enten "bestillerkontoret", "pleie- og omsorg", "fysioterapitjenesten", osv.

http://www.helsedirektoratet.no/habilitering_rehabilitering/koordinerende_enhet/
 Synovates undersøkelse fra 2009 på oppdrag fra Helsedirektoratet viser at det er store variasjoner i hvorvidt enhetene oppfyller de oppgaver de er pålagt gjennom forskriften.

Begrepet personlig koordinator er ikke hjemlet i noen lov eller forskrift, men det er uthevet i forskrift at tjenesteyter har hovedansvar for oppfølging av tjenestemottaker. Slik sett fremgår at det ikke er bruker selv som er ansvarlig for koordinering av tjenester vedkommende har behov for.

Troms fylkeskommune støtter forslag til innføring av rett til én tjenesteyter (personlig koordinator) ved behov for lengre og koordinerte tjenester. Koordinatorrollen bør ikke knyttes til konkret person men til koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering, evt. annen enhet som er tillagt denne funksjonen.

Forslag i strekpunkt 6: Det foretas en tydelig grenseoppgang av ansvar mellom spesialisttjenesten innenfor opplæringssektoren (spesialpedagogiske regionsentre) og spesialisthelsetjenestene (barne- og ungdomsklinikkene) og deres oppgaver overfor kommunene

Troms fylkeskommune støtter forslag om at det iverksettes tiltak som koordinerer statlige tjenester. Dette vil gjøre det enklere for bruker og henvisende instanser å forholde seg til spesialisttjenestene. Brukerne kan i større grad sikres rett hjelp til rett tid, og en kan unngå at flere instanser yter tjenester ovenfor bruker uten at innsatsen er koordinert.

Forslag i strekpunkt 7: Spesialisttjenesten innenfor opplæringssektoren (spesialpedagogiske regionsentre) og spesialisthelsetjenestene (barne- og ungdomsklinikkene) inngår samarbeidsavtaler

Troms fylkeskommune støtter forslaget. I grenseoppgangen må opplæringsperspektivet synliggjøres hva angår det statlige spesialpedagogiske støttesystemets hovedoppgave og rolle innenfor opplæringssektoren. Tjenestetilbudet fra Stat.ped. og BUK kan delvis bli overlappende, og for bruker bør det bli tydelig når vedkommende er mottaker av en spesialpedagogisk tjeneste og når ytelsen er på å regne som en spesialisthelsetjeneste.

Forslag i strekpunkt 8: PP-tjenesten får selvstendig henvisningsrett til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) og barnehabiliteringstjenesten (HABU)

Troms fylkeskommune støtter forslaget.

Forslag i strekpunkt 9: Det legges til rette for økt samarbeid mellom PP-tjenesten og Oppfølgingstjenesten

Troms fylkeskommune støtter forslaget. I utviklingen av en god videregående opplæring mener vi at begge tjenester har viktige oppgaver som krever kunnskaper og samhandlingsferdigheter utover både grunn og videregående skole som system. Forståelsen av bredden i det opplæringstilbudet som skal være med på å utdanne ungdom for fremtidig deltakelse i samfunnsliv, yrkesliv og produksjon er viktig å ha innenfor begge tjenester. Dersom PPT/OT skal kunne bli gode veiledere i skole og opplæringsbedrifter må det bygges opp tverrfaglige systemer som både har kunnskaper om elev, skole, fagopplæring, og næringsliv. Tjenestene må inngå i forpliktende samarbeid med brukere, skoler, kommunal PPT, lokalt næringsliv i forhold til fagopplæring, samt andre naturlige eksterne samhandlingsaktører som NAV, barnevern, sosialtjeneste, andre. Samhandlingsrutiner og strukturer bør formaliseres for å sikre felles innsats ovenfor elever som er i faresonen for frafall både ved overgangen til videregående opplæring, og etter inntak. God veiledning før innsøkning kan motvirke at eleven søker programfag eleven ikke har forutsetninger for å mestre og derved forhindre frafall.

Forslag i strekpunkt 10: Kommunene, fylkeskommunene, og NAV inngår forpliktende samarbeidsavtaler for å sikre at ungdom er i arbeid eller utdanning

Troms fylkeskommune støtter forslaget. Utvalget skriver at "...overganger mellom livsfaser er en samarbeidsutfordring. Overgangen fra videregående skole og ut i arbeid eller aktivitet for de som ikke skal gå over på videre studier er svært sårbar." (s.194). I Troms fylke har det over tid vært et høyt antall elever som av ulike årsaker enten ikke har søkt seg inn til videregående opplæring, eller som har falt fra etter inntak. Troms fylkeskommune og NAV Troms inngikk i 2008 en forpliktende [samarbeidsavtale](#) for å ivareta ungdom som ikke søker eller som dropper ut av skolen. Voksne med behov for tilpassa opplæring og veiledning vil også kunne få hjelp

innenfor samme avtalerammer. Ved bedre samordning av tiltak rettet mot den enkelte kan det sikres at flere blir hjulpet ut i arbeid eller opplæring.

Forslag i strekpunkt 11: Det iverksettes tiltak for at barn under barnevernets omsorg/i barnevernets tiltak får oppfylt sine rettigheter etter barnehageloven og opplæringsloven

Troms fylkeskommune støtter forslaget men mener utspillet bør ligge på departementsnivå. Begrunnelsen er at det er staten v/Bufetat som har ansvaret for barn og unge etter plassering i institusjon, mens det er fylkeskommunen som har det økonomiske, juridiske og faglige ansvar for opplæringen. Dette ansvaret kan imidlertid vanskelig ivaretas uten at det etableres funksjonelle varslingsrutiner mellom Bufetat og opplæringsansvarlig. Opplæringsansvarlig har ingen myndighet til å pålegge institusjonene, fagteamene innenfor Bufetat, eller de kommunale barnevernstjenester, å gi meldinger ved plasseringer av barn og unge i institusjoner. Samarbeidsstrukturer mellom Bufetat, opplæringsansvarlig, skolested, og PPT/OT bør derfor inngå som sentralt punkt når nye tiltak skal iverksettes for å sikre elevgruppens rettigheter etter nevnte lovverk.

Forslag i strekpunkt 12: Det må klargjøres hvem som har ansvar for tilbud etter skoletid for de som har behov for det etter 7. trinn.

Troms fylkeskommune støtter ikke forslaget. Fritidstilbud er ikke innenfor fylkeskommunens ansvarsområde, og det er derfor ikke noen grunner for ytterligere klargjøring. Ordninger som ledsagertjenester, støttekontakt, mv. vil falle utenfor rammene av innholdet i videregående opplæring.

TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkkasuohkan

KARRI

Praktisk yrkeskvalifisering

Et opplæringstilbud for ungdom der størst mulig del av opplæringen foregår gjennom praktisk arbeid i bedrift.

Mål: Praksisbrev, kompetansebevis eller fagbrev

Tilbys fire steder i Troms 2009-2010:

Sør-Troms:	Stangnes videregående skole	
Midt-Troms:	Indre Troms videregående skole	(Bardufoss eller Sjøvegan)
Tromsø:	Breivika videregående skole	
Nord-Troms:	Nordreisa videregående skole	

Tilbudet er sammensatt av tre trinn. Lengden på hvert trinn kan bli forskjellig for hver enkelt deltaker.

Trinn 1 - Avklaringsfasen 2 - 6 uker

Ungdommene som er tatt inn på tilbudet samles som gruppe på skolen ved skolestart. Gruppen arbeider felles og individuelt med avklaring av egenskaper og interesser for hver enkelt ungdom. I løpet av avklaringsperioden tas det kontakt med opplæringskontor/-bedrift for å etablere praksisplass. Ungdommene skal selv være aktive i prosessen med å skaffe kontakt med bedrifter og går gjennom samme prosedyrer som ved søkning av ordinær arbeids plass. Ved å delta tilfredsstillende i denne perioden bygges det opp grunnlag til å få tilbud om praksisplass.

Trinn 2 - Praksisfasen 3 - 6 måneder

I denne fasen har deltakerne praksis i bedrift enten gjennom samarbeid med opplæringskontor eller gjennom direkte kontakt med bedrift. Under praksis får deltakerne individstønad fra NAV. Denne utgjør kr 210,- pr. dag (tilskuddsats for 2009) og kan utbetales for 5 dager pr. uke. Arbeidspraksisen vil gi ungdommene mulighet til å vise at de duger i arbeidslivet og avklare om det er mulig å etablere formalisert opplæring med kontrakt i denne bedriften. Hvis det ikke er grunnlag for kontrakt i bedrift ved første forsøk, kan det være mulig å prøve i en ny bedrift eventuelt innenfor et nytt yrke.

Trinn 3 - Opplæringsfasen

Kontraktfestet opplæring er innholdet i denne fasen. Kontrakten kan være:

- Lærekontrakt - full opplæring i bedrift i fire år med fagbrev som mål.
- Opplæringskontrakt som lærekandidat – inneholder utvalgte opplæringsmål fra et lærefag og kompetansebevis som mål.
- Praksisbrev (opplæring i to år).

Det legges en plan for den teoretiske delen av opplæringen ved inngåelse av kontrakten, og denne planen vil ha individuelle tilpasninger innenfor regelverket. Kompetanse-bevis eller praksisbrev kan senere bygges ut til fullt fagbrev.

Viktige fellesopplysninger:

- Tilbudet kan søkes både innenfor særinntaket med frist 1. februar og det ordinære inntaket med frist 1. mars.
- Opptaket til dette tilbudet bestemmes gjennom intervju med ungdommen.
- Ingen har rett til prioritert inntak.
- Alle som søker dette tilbudet, må sette det som første valg og søke flere muligheter i tilfelle de ikke blir valgt ut til tilbudet.
- De som velges ut til tilbudet må kunne samhandle i arbeidslivet uten betydelige tilleggsressurser.
- De som deltar på tilbudet, har rett til omvalg.
- Elever som gjennom utplassering i løpet av ungdoms-skolen har etablert kontakt med praksisfeltet bes legges med attest om dette i søknad om opptak.
- Individstønad samordnes med eventuelt stipend/lån

Kontakt og informasjon:

Svein Ivar Strømseth, koordinator for tilbudet
 Telefon 90 75 01 61
 E-post: svein.ivar.stroemseth@troms.vgs.no

Inntakskontoret

Telefon 77 78 80 81

E-post: **agnes.johansen@tromsfylke.no**

Nettadresse: **www.tromsfylke.no/py**